

Věc C-283/21

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

4. května 2021

Předkládající soud:

Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen (Německo)

Datum předkládacího rozhodnutí:

23. dubna 2021

Žalobkyně a odvolatelka:

VA

Žalovaná:

Deutsche Rentenversicherung Bund

Předmět původního řízení

Koordinace systémů sociálního zabezpečení – Právní předpisy v oblasti důchodů – Nařízení (ES) č. 987/2009 – Článek 44 odst. 2 – Zohlednění dob péče o dítě – Podmínka – Zaměstnání nebo samostatná výdělečná činnost

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Výklad unijního práva, článek 267 SFEU

Předběžné otázky

- 1) Přihlíží se podle předpisů Nizozemska – jakožto podle práva členského státu, který je příslušný podle hlavy II základního nařízení [nařízení (ES) č. 883/2004] – k době péče o dítě ve smyslu čl. 44 odst. 2 nařízení (ES) č. 987/2009 tím, že doba strávená péčí o dítě v Nizozemsku zakládá nárok na důchod čistě jako doba bydlení?

V případě záporné odpovědi na první otázku:

- 2) Musí být čl. 44 odst. 2 nařízení (ES) č. 987/2009 – rozvinutý ve světle rozsudků Soudního dvora EU ze dne 23. listopadu 2000 [Elsen, C-135/99, (EU:C:2000:647)] a ze dne 19. července 2012 (Reichel-Albert, C-522/10, EU:C:2012:475) – vykládán extenzivně v tom smyslu, že příslušný členský stát musí zohlednit dobu péče o dítě i v případě, že osoba pečující o dítě získala sice, před péčí o dítě i po ní, doby, které se zohledňují při posuzování nároků na důchod z důvodu přípravy na povolání nebo z důvodu zaměstnání, pouze v systému tohoto státu, ale bezprostředně před péčí o dítě nebo po ní do tohoto systému neodváděla příspěvky?

Uváděná ustanovení unijního práva

Smlouva o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“), čl. 21 odst. 1

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, články 5 a 11

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, článek 44

Uváděná ustanovení vnitrostátního práva

Sozialgesetzbuch (zákoník sociálního zabezpečení, dále jen „SGB“) Sechstes Buch (šestá kniha, dále jen „VI“), § 56 odst. 1, 3 a 5, § 57 a § 249

Stručné shrnutí skutkového stavu a řízení

- 1 Žalobkyně, která je německou státní příslušnicí narozenou v roce 1958 v Cáchách, Německo, bydlela od roku 1975 do roku 2010 ve Vaalsu, což je předměstí Cách, které se nachází na území Nizozemska. V Cáchách chodila do školy, absolvovala tam předškolní praxi, která je podmínkou pro přijetí na tamní odbornou školu sociálně pedagogickou, a získala tam kvalifikaci státem uznané vychovatelky. Od 1. srpna 1978 započala roční odbornou praxi v mateřské škole [odborná praxe]. Odborná praxe probíhá obvykle v rámci zaměstnání, které zakládá povinnou účast na pojištění. Z důvodu nedostatku míst pro praktikanty absolvovala však žalobkyně odbornou praxi bezúplatně, a tudíž bez účasti na důchodovém pojištění. Po úspěšném ukončení přípravy na povolání státně uznané vychovatelky získala v roce 1979/80 způsobilost ke studiu na odborné vysoké škole. Následně nevykonávala povolání, pro které získala kvalifikaci, v zaměstnání, které zakládá povinnou účast na pojištění. Z důvodu, že měla bydliště v Nizozemsku, jí úřad práce nemohl zprostředkovat žádná pracovní místa v Německu. V Nizozemsku nemohla jako vychovatelka pracovat z důvodu, že vzdělání získala v Německu.

- 2 Žalobkyně a její manžel, který je vedlejším účastníkem tohoto řízení, mají dvě děti, které společně vychovali ve Vaalsu. Z důvodu výkonu profesní činnosti manžela připadl převážný podíl péče o děti na žalobkyni. Do školy obě děti, zejména i od roku 1986 až do roku 1999, chodily výlučně v Cáchách. Od září 1993 do srpna 1995 žalobkyně v Cáchách v rámci samostatné výdělečné činnosti provozovala obchod s dětskými oděvy. V souvislosti s touto činností neodváděla žádné příspěvky na německé důchodové pojištění. Od dubna 1999 do října 2012 žalobkyně v Německu vykonávala zaměstnání nepatrného rozsahu, které nezakládalo povinnou účast na pojištění. Od 1. února 2010 se přestěhovala z Vaalsu do Cách. Od října 2012 v Německu vykonávala zaměstnání zakládající povinnou účast na pojištění. V Nizozemsku nikdy nevykonávala výdělečnou činnost. Její manžel před narozením dětí i po něm v Německu nepřetržitě vykonával zaměstnání zakládající povinnou účast na pojištění.
- 3 Pouze na základě svých dob bydlení v Nizozemsku získala žalobkyně od 13. února 1975 (dovršení 17. roku věku) až do 1. února 2010 včetně podle nizozemského práva nárok na nizozemský základní starobní důchod podle [Algemene Ouderdomswet (obecný zákon o důchodovém pojištění), dále jen „AOW“] jakožto důchodovou dávku poskytovanou státem.
- 4 Na žádost žalobkyně žalovaná jakožto příslušná německá instituce důchodového pojištění závazně stanovila údaje obsažené v pojistné historii žalobkyně až do 31. prosince 2007 (tzv. záznam). Dobu od 15. listopadu 1986 až do 31. března 1999 žalovaná nezohlednila jako dobu péče o dítě, resp. jako dobu zohledňovanou z důvodu péče o dítě, jelikož žalobkyně v této době o své děti pečovala v jiném členském státě, a to v Nizozemsku, a v době zahájení péče o děti v Německu nevykonávala zaměstnání ani samostatnou výdělečnou činnost. Dobu od 1. dubna 1999 do 1. června 1999 žalovaná uznala jako dobu zohledňovanou z důvodu péče o dítě u dcery, jelikož žalovaná během této doby v Německu vykonávala zaměstnání nepatrného rozsahu (rozhodnutí ze dne 1. září 2014; rozhodnutí o opravném prostředku ze dne 12. srpna 2015).
- 5 Žalobu směřující proti tomu, že doba od 15. listopadu 1986 do 31. března 1999 nebyla zaznamenána jako doba péče o dítě, resp. doba zohledňovaná z důvodu péče o dítě, Sozialgericht Aachen (soud pro sociální záležitosti v Cáchách, Německo) zamítl. V této souvislosti uvedl, že uznání péče o dítě, která byla poskytována v Nizozemsku, nepřichází podle německého práva v úvahu. Dané doby péče o dítě nelze uznat za rovnocenné prostřednictvím čl. 44 odst. 2 nařízení č. 987/2009, jelikož žalobkyně ve dnech narození svých dětí, resp. bezprostředně předtím nevykonávala ani zaměstnání, ani samostatnou výdělečnou činnost v Německu, resp. podle německého práva, a do německého důchodového systému neodváděla žádné příspěvky z důvodu výkonu zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti. Získání dob (bydlení) v rámci nizozemského důchodového pojištění naopak ukazuje, že žalobkyně má úzkou vazbu k nizozemskému systému sociálního zabezpečení. Nejedná se ani o mezeru v zabezpečení. Dvojí zohlednění dob, které jsou brány v potaz při posuzování nároku na důchod, není smyslem ani

účelem evropského sociálního práva, jehož cílem je koordinace (rozsudek ze dne 27. října 2016).

- 6 Žalobkyně ve svém odvolání uvedla, že sice bydlela v Nizozemsku, její život – včetně výchovy dětí a péče o ně – se ale zaměřoval na Německo jakožto na středobod jejích životních zájmů. Je tedy svévole znevýhodňována oproti matkám, které své děti rovněž vychovávaly v příhraniční oblasti jiného státu, ale vykonávaly ve Spolkové republice Německo po dobu jednoho měsíce před započítáním péče o děti nebo v jejím průběhu zaměstnání, které zakládá povinnou účast na sociálním pojištění, nebo jsou provdány za manžele, kteří během dob péče o děti v zahraničí, kde bydlí, vykonávali zaměstnání, které podléhá pojištění v Německu. Není správné rozlišovat podle toho, zda dostatečná vazba rodiče zajišťujícího péči k systému sociálního zabezpečení Spolkové republiky Německo vznikla na základě [jeho] vlastní činnosti nebo je vytvořena zaměstnáním manžela v tuzemsku, které zakládá účast na sociálním pojištění. Ke dvojímu zohlednění nedochází, jelikož důchod, který je Nizozemskem vyplácen za doby, za které v Německu existují obdobné nároky na důchod, se započte.
- 7 Žalovaná přiznala žalobkyni v průběhu odvolacího řízení od 1. března 2018 důchod z důvodu úplného snížení schopnosti výdělku ve výši 109,14 eura měsíčně (rozhodnutí ze dne 18. února 2019). Při zahrnutí dosud nezohledněných dob péče o dítě a dob zohledňovaných z důvodu péče o dítě, které jsou v projednávané věci sporné, by tento důchod pobírala ve výši 349,02 eura měsíčně.
- 8 Sociale Verzekeringsbank (SVB) Nizozemska v oznámení o výši dávky ze dne 20. srpna 2019 uvedla, že žalobkyně na základě svých dob bydlení získala nárok na dávku podle AOW ve výši 70 %. V případě zohlednění dob péče o dítě uplatňovaných v německém zákonném důchodovém systému se nizozemská důchodová dávka sníží o 10 %.

Stručné shrnutí odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 9 Podle německého práva platí, že na základě zohlednění dob péče o dítě a dob zohledňovaných podle § 56 a 57 SGB VI nevzniká nárok na zvýšení důchodu z důvodu snížené schopnosti výdělku přiznaného od 1. března 2018. V rozsahu, v jakém žalovaná v rozhodnutí ze dne 18. února 2019 při stanovení výše důchodu nezapočítala doby péče o dítě, které jsou v projednávané věci sporné, jí tento postup výlučně z hlediska vnitrostátních práva nelze vytýkat. Je pravda, že žalobkyně splňuje podmínky pro započítání uvedené v § 56 odst. 1 druhé větě bodech 1 a 3 SGB VI, jelikož danou dobu péče o dítě lze přiřadit jí a není vyloučena ze započítání. Pouhá skutečnost, že daná péče nebyla poskytována na území Spolkové republiky Německo, ani takové péči není rovnocenná, znamená vyloučení započtení (§ 56 odst. 1 druhá věta bod 2 ve spojení s odstavcem 3 SGB VI).
- 10 Započítání podle § 56 odst. 3 první věty SGB VI brání skutečnost, že žalobkyně o obě děti nepečovala v Německu. V úvahu nepřichází ani započítání podle § 56

odst. 3 druhé věty SGB VI, jelikož k tomu by bylo nutné, aby rodič zajišťující péči se svým dítětem obvykle pobýval v zahraničí a během péče nebo bezprostředně před narozením dítěte na základě zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, které tam – tedy v zahraničí – vykonával, získal doby povinných odvodů pojistného v tuzemsku [tj. v Německu]. V projednávané věci tomu tak není. Možné není ani započítání podle § 56 odst. 3 třetí věty SGB VI. Podle tohoto ustanovení je nezbytné, aby manžel žalobkyně v případě společného pobytu v zahraničí získal na základě výdělečné činnosti v zahraničí doby povinného placení pojistného v rámci německého důchodového pojištění. Tak tomu není.

- 11 Vzhledem k tomu, že podle § 56 SGB VI nelze dobu péče o dítě započítat, nelze vzít v potaz ani dobu zohledňovanou z důvodu péče o dítě ve smyslu § 57 SGB VI. V rozsahu, v jakém žalobkyně v době od září 1993 do srpna 1995 v Německu vykonávala samostatnou výdělečnou činnost většího než nepatrného rozsahu, je nárok na uznání dob zohledněných z důvodu péče o dítě vyloučen, protože za ni nebyly odváděny povinné příspěvky, § 57 druhá věta SGB VI.
- 12 Výsledek sporu závisí na tom, zda uznání dob péče o dítě a dob zohledňovaných z důvodu péče o dítě uplatňovaných žalobkyní vyplývá z extenzivního výkladu čl. 44 odst. 2 nařízení č. 987/2009 ve světle dosavadní judikatury Soudního dvora EU týkající se (německých) dob péče o dítě.
- 13 Projednávaná věc spadá do věcné působnosti článku 44 nařízení č. 987/2009, protože toto ustanovení obsahuje zvláštní úpravu týkající se rovného posuzování skutkových okolností v případě péče o dítě v zahraničí. Vzhledem k tomu, že se na žalobkyni, která ve sporné době se svými dětmi bydlela v Nizozemsku, nevztahuje čl. 11 odst. 3 písm. a) až d) nařízení č. 883/2004, je podle čl. 11 odst. 3 písm. e) tohoto nařízení „příslušným členským státem“ Nizozemsko. Pokud Nizozemsko k dobám péče o dítě nepřihlíží, je příslušným státem Spolková republika Německo. Pro rozhodnutí v této věci je tedy (předně) relevantní, zda nizozemské právo k dobám péče o dítě „nepřihlíží“ ve smyslu tohoto ustanovení.
- 14 Podle čl. 44 odst. 1 nařízení č. 987/2009 zahrnuje pojem „doba péče o dítě“ každou dobu, která se započítává podle právních předpisů členského státu v oblasti důchodů nebo která zakládá nárok na doplatek k důchodu výslovně z toho důvodu, že daná osoba pečovala o dítě, bez ohledu na způsob výpočtu těchto dob pojištění a bez ohledu na to, zda tyto doby vzniknou během péče o dítě nebo jsou přiznány zpětně. Musí se tudíž jednat buď o výslovné započítání, nebo doplatek k důchodu poskytovaný právě z důvodu péče o dítě jakožto skutečnost, která je brána v potaz při posuzování nároků na důchod, takže musí existovat vazba k určitým obdobím poskytování péče. Je nutné, aby doby péče o dítě byly započítávány jako takové nebo aby nároky na (vyšší) dávky byly stanoveny výlučně z důvodu péče o dítě. Není důležité, zda v konkrétním případě budou doby péče o dítě skutečně započteny, či nikoli, nýbrž pouze to, zda právní předpisy členského státu v zásadě stanoví zohledňování dob péče o dítě při posuzování situace dotyčné osoby s ohledem na důchodová práva (stejně rovněž

generální advokát N. Jääskinen ve svém stanovisku ze dne 1. března 2012 ve věci Reichel-Albert, C-522/10, EU:C:2012:114, bod 67).

- 15 V důchodovém systému Nizozemska nejsou doby péče o dítě ani výslovně započítávány jako takové, ani z nich neplyne doplatek či jiný vliv na nároky na dávky ve smyslu čl. 44 odst. 2 nařízení č. 987/2009. Nizozemský státní důchod podle AOW (Algemene Ouderdomswet) je přitom závislý pouze na nizozemských dobách bydlení, resp. dobách výkonu práce. Každý obyvatel za každý rok, po který bydlí nebo pracuje v Nizozemsku, získává 2 % plného důchodu podle AOW. Pokud pojištění podle AOW trvalo 50 let, vzniká nárok na pobírání důchodu podle AOW v plné výši. Vzhledem k tomu, že žalobkyně v Nizozemsku bydlela téměř 35 let, má v souladu s tím nárok na důchod podle AOW ve výši přibližně 70 %. Každý, kdo v Nizozemsku získá potřebné doby bydlení, resp. výkonu práce a dosáhl zákonem stanoveného věku odchodu do důchodu, má nárok na důchod podle AOW. Vzhledem k tomu, že z hlediska státního důchodu jsou rozhodující pouze doby bydlení, resp. výkonu práce získané v Nizozemsku, a nikoli právě doby péče o dítě jakožto skutečnost, která je relevantní podle právních předpisů v oblasti důchodů, má předkládající senát za to, že nizozemský důchodový systém k dobám péče o dítě ve smyslu čl. 44 odst. 2 nařízení č. 987/2009 „nepřihlíží“.
- 16 V případě záporné odpovědi Soudního dvora na první předběžnou přichází v úvahu příslušnost Spolkové republiky Německo jakožto členského státu, jehož právní předpisy se podle hlavy II nařízení č. 883/2004 vztahovaly na dotyčnou osobu, čl. 44 odst. 2 nařízení č. 987/2009. V případě žalobkyně není použití skutkové podstaty obsažené v čl. 44 odst. 2 vyloučeno na základě odstavce 3 tohoto článku, jelikož žalobkyně v Nizozemsku nevykonávala ani zaměstnání, ani samostatnou výdělečnou činnost.
- 17 Skutková podstata obsažená v čl. 44 odst. 2 nařízení č. 987/2009 není s ohledem na jeho znění naplněna. Vyžaduje, aby žalobkyně ke dni, kdy podle německých právních předpisů začala být doba péče o dítě u dotyčného dítěte brána v úvahu (tedy k datu narození obou jejích dětí), vykonávala činnost formou zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti. V projednávané věci tomu tak není. Podle dosavadní judikatury Soudního dvora však z pohledu předkládajícího senátu zcela vážně přichází v úvahu, že se čl. 44 odst. 2 nařízení č. 987/2009 způsobem, který překračuje rámec jeho znění, použije i na případy, kdy pojištěné osoby sice před narozením dětí nevykonávaly placené zaměstnání nebo samostatnou výdělečnou činnost, zato ale před jejich narozením vykonávaly neplacené zaměstnání, se kterým není spojena účast na pojištění, a po jejich narození samostatně výdělečnou činnost, se kterou není spojena účast na pojištění. Je třeba rozhodnout, zda i tyto skutečnosti postačují k tomu, aby se mělo za to, že – ve smyslu dosavadní judikatury Soudního dvora – existuje dostatečná souvislost mezi dobami péče o dítě a dobami pojištění v rámci německého důchodového systému.
- 18 Podle názoru předkládajícího soudu se ve světle článku 21 SFEU takovýto extenzivní výklad nabízí s ohledem na dosavadní judikaturu Soudního dvora

(rozsudek Soudního dvora ze dne 19. července 2012, Reichel-Albert, C-522/10, EU:C:2012:475, body 35 a 45).

- 19 Porovná-li se případy, o kterých Soudní dvůr doposud rozhodoval, s projednávaným případem, je třeba jako významný rozdíl uvést, že žalobkyně před přemístěním svého bydliště do zahraničí a zejména před narozením svých dětí nevykonávala ve Spolkové republice Německo vůbec žádné zaměstnání zakládající povinnou účast na pojištění, nýbrž tam před narozením svých dětí získala pouze doby přípravy na budoucí povolání (tzv. započítávané doby), které musí být zohledněny při posuzování nároků na důchod, a po jejich narození nejprve po dobu několika let vůbec nevykonávala výdělečnou činnost. Ledacos by však mohlo svědčit ve prospěch toho, aby se i v projednávané věci vycházelo z dostatečné souvislosti mezi dobami péče o dítě a dobami pojištění.
- 20 Ve prospěch takové souvislosti svědčí, že celá profesní dráha žalobkyně byla zaměřena výlučně na Spolkovou republiku Německo. Žalobkyně chodila do školy výlučně v Německu a úspěšně tam absolvovala přípravu na povolání státem uznané vychovatelky; příslušné doby započítávané z důvodu školní docházky (absolvované v odborné škole) byly rovněž zaneseny do jejího záznamu o průběhu důchodového pojištění. Odbornou praxi absolvovanou v letech 1978/1979 měla žalobkyně za normálních okolností uskutečnit za úplatu, a tedy s účastí na povinném pojištění. Bezúplatně, a tedy bez účasti na pojištění (náhodou) proběhla pouze proto, že v místě přípravy na budoucí povolání bylo tenkrát více uchazečů než pracovních míst vyhrazených pro budoucí vychovatelky a vychovatele. V Nizozemsku žalobkyně nenašla zaměstnání, jelikož nemohla doložit, že má vzdělání, které tam byla vyžadováno. V Německu bránila nástupu do práce skutečnost, že byla ohledně umístění do zaměstnání odkazována na stát bydliště (Nizozemsko). I další život žalobkyně byl orientován převážně na právní, hospodářský a sociální systém Německa. Její děti chodily do školy v Německu, takže část péče o děti nutně probíhala i v Německu. Její manžel před i po narození společných dětí vykonával zaměstnání zakládající povinnou účast na pojištění výlučně v Německu. Samotná žalobkyně v Nizozemsku nikdy nevykonávala zaměstnání nebo samostatně výdělečnou činnost zakládající povinnou účast na pojištění. Naproti tomu od září 1993 do srpna 1995 v Německu vykonávala samostatnou výdělečnou činnost, se kterou není spojena účast na pojištění. Od dubna 1999 do října 2012 v Německu vykonávala zaměstnání nepatrného rozsahu, které nezakládá povinnou účast na pojištění, a od října 2012 závislou činnost. Předkládající soud neopomíjí skutečnost, že žalobkyně – na rozdíl od toho, jak tomu bylo v uvedených případech, o kterých Soudní dvůr rozhodoval dříve – své bydliště do jiného členského státu nepřesunula jen dočasně, nýbrž tam žila trvale. Předkládající soud však tento rozdíl pokládá za irelevantní. Rozhodující naopak je, že z profesní dráhy žalobkyně vyplývá, že se zapojila výlučně do pracovního, resp. ekonomického života Spolkové republiky Německo. Pokud by k zohlednění dob péče o dítě, resp. dob zohledňovaných z důvodu péče o dítě nedošlo pouze proto, že si žalobkyně zvolila své bydliště na nizozemském území několik set metrů za hranicemi města Cáchy, resp. za německou státní hranicí, nebylo by to z

pohledu nalézacího senátu slučitelné s volným pohybem občanů Unie, který je zaručen článkem 21 SFEU.

- 21 Podle názoru předkládajícího senátu nasvědčuje mnohé tomu, že by odborná praxe před narozením jejich dětí, které žalobkyně pouze náhodou absolvovala bez úplaty – a tudíž i bez povinné účasti na pojištění – a samostatná výdělečná činnost, která byla bez účasti na pojištění vykonávána po narození dětí, resp. zaměstnání nepatrného rozsahu vykonávané od roku 1999, se kterým nebyla spojena účast na pojištění a které žalovaná zohlednila, měly být z hlediska dostatečné vazby k německému systému důchodového pojištění považovány za dostatečné. O dvojité zohlednění souběžných dob bydlení v Nizozemsku a dob péče o dítě v Německu (k této otázce viz rovněž bod 12 odůvodnění nařízení č. 883/2004, podle něhož se má zabránit souběhu dávek téhož druhu za tutéž dobu) se nejedná. V případě zohlednění dob péče o dítě podle německých právních předpisů v oblasti důchodů bude totiž starobní důchod žalobkyně pobíraný v Nizozemsku odpovídajícím způsobem snížen.